

Фінансове право

УДК 343.9:328.185

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20035876>

**Проблеми забезпечення економічної безпеки держави: роль та значення
податкових ризиків**

Тертишник Володимир,

доктор юридичних наук, професор,
професор Університету митної справи та фінансів, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2993-0450>

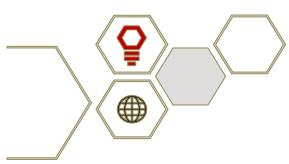
Павлютін Юрій,

доктор юридичних наук,
в.о. начальника ГУ ДПС у Дніпропетровській області,
Україна, <https://orcid.org/0000-0001-7501-2557>

Прийнято: 13.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація: У статті розглядається теоретико-правове обґрунтування ролі податкових ризиків у системі забезпечення економічної безпеки держави, а також розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавчих і організаційно-правових механізмів їх виявлення, оцінки та мінімізації. Дослідження спрямоване на формування цілісного підходу до інтеграції економічного аналізу, кримінально-правових інструментів і сучасних інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органів.

Методологічну основу становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема системний, інтегративний, формально-юридичний, порівняльно-правовий та функціональний методи. Використано методи

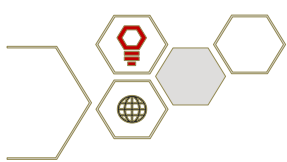

економічного аналізу, правового моделювання та узагальнення практики діяльності органів досудового розслідування. Проведено комплексний аналіз законодавчих актів, що регулюють діяльність Бюро економічної безпеки України, кримінального та кримінального процесуального законодавства, а також норм, що визначають порядок отримання та використання доказової інформації.

У результаті дослідження встановлено, що податкові ризики є системним чинником, який безпосередньо впливає на стан економічної безпеки держави, рівень економічної злочинності та ефективність фіскальної політики. Виявлено колізії та прогалини у правовому регулюванні процесів виявлення, превенції та розслідування економічних правопорушень, зокрема щодо правового статусу суб'єктів доказування, використання цифрових доказів і результатів оперативно-розшукової діяльності. Обґрунтовано доцільність посилення процесуальної незалежності слідчих і детективів, удосконалення інститутів доказового права, а також впровадження ризик-орієнтованого підходу та технологій штучного інтелекту в економічному аналізі та правоохоронній діяльності. Запропоновано концепцію окремого правового інституту оперативного детективного розслідування та вдосконалення правової форми дослідного провадження.

Висновки дослідження полягають у необхідності системного реформування законодавства у сфері забезпечення економічної безпеки, гармонізації норм кримінального і кримінального процесуального права, а також створення єдиних доктринальних засад доказування. Обґрунтовано доцільність розроблення та прийняття нових кодифікованих актів — «Кодексу доказового права» та «Кодексу фінансових розслідувань», що забезпечить підвищення ефективності протидії економічній злочинності та зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека, економічна злочинність, економічний аналіз, податкові ризики, штучний інтелект, інформаційні

технології, слідчий, детектив, незалежність слідчого, процесуальна форма, електронні докази, доказове право.

Problems of ensuring the economic security of the state: the role and importance of tax risks

Volodymyr Tertyshnyk,

Doctor of Law, professor,

Professor of the University of Customs and Finance

of Ukraine, Dnipro, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-2993-0450>

Yurii Pavliutin,

Doctor of Law,

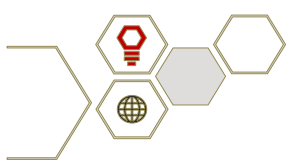
Acting Head of the Main Department of the State

Tax Service in Dnipropetrovsk Region, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-2993-0450>

Abstract: The purpose of the article is to provide a theoretical and legal substantiation of the role of tax risks within the system of ensuring the economic security of the state, as well as to develop scientifically grounded proposals for improving legislative and organizational mechanisms for their identification, assessment, and minimization. The study aims to form an integrated approach combining economic analysis, criminal law instruments, and modern information technologies in the activities of law enforcement agencies.

The methodological framework of the research is based on general scientific and special methods, including systemic, integrative, formal-legal, comparative-legal, and functional approaches. Methods of economic analysis, legal modeling, and generalization of investigative and law enforcement practices are applied. A

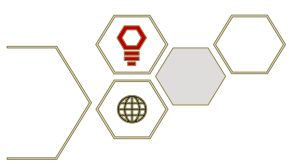
comprehensive analysis of legislative acts regulating the activities of the Bureau of Economic Security of Ukraine, criminal and criminal procedural legislation, as well as norms governing the collection and use of evidentiary information, has been conducted.

The results of the study demonstrate that tax risks constitute a systemic factor directly affecting the state of economic security, the level of economic crime, and the effectiveness of fiscal policy. Legal conflicts and gaps in the regulation of detection, prevention, and investigation of economic offenses have been identified, particularly regarding the procedural status of subjects of proof, the use of digital evidence, and the application of operational-search activities. The study substantiates the necessity of strengthening the procedural independence of investigators and detectives, improving the institutions of evidence law, and introducing a risk-oriented approach alongside artificial intelligence technologies in economic analysis and law enforcement practice. A conceptual framework for a separate legal institution of “operational detective investigation” and an improved legal form of pre-trial evidentiary proceedings is proposed.

The conclusions emphasize the need for systemic reform of legislation in the field of economic security, harmonization of criminal and criminal procedural law, and the establishment of unified doctrinal foundations of proof. The expediency of adopting new codified legislative acts — the “Code of Evidence Law” and the “Code of Financial Investigations” — is substantiated, which will enhance the effectiveness of combating economic crime and strengthen the economic security of the state.

Keywords: economic security, economic crime, economic analysis, tax risks, artificial intelligence, information technology, investigator, detective, independence of the investigator, procedural form, electronic evidence, evidence law.

Постановка проблеми. Сучасний стан забезпечення економічної безпеки держави характеризується зростанням податкових ризиків, поширенням тіньових економічних процесів і ускладненням механізмів

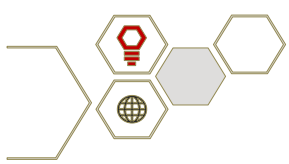

протидії економічній злочинності. Незважаючи на наявність розвиненої нормативно-правової бази та функціонування спеціалізованих інституцій, зокрема Бюро економічної безпеки України, залишається невирішеною проблема комплексного правового та організаційного забезпечення ефективного управління податковими ризиками як ключового чинника економічної безпеки.

Наявні підходи до виявлення, оцінки та мінімізації податкових ризиків мають фрагментарний характер і не забезпечують належної інтеграції економічного аналізу, кримінально-правових інструментів і сучасних інформаційних технологій. Це зумовлює виникнення колізій у правозастосуванні, знижує ефективність превенції та розслідування економічних правопорушень, а також обмежує можливості використання цифрових доказів і аналітичних інструментів.

Актуальність проблеми. Зазначена проблема безпосередньо пов'язана з важливими науковими та практичними завданнями, зокрема: удосконаленням законодавчих засад забезпечення економічної безпеки; формуванням ефективної моделі взаємодії економічного аналізу та кримінального процесу; підвищенням ефективності діяльності слідчих і детективних органів; впровадженням ризик-орієнтованого підходу та технологій штучного інтелекту у правоохоронну діяльність. Її розв'язання має ключове значення для зміцнення фінансової стабільності держави, підвищення ефективності фіскальної політики та зниження рівня економічної злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження проблем економічної безпеки держави охоплюють кілька взаємопов'язаних напрямів: стратегічне забезпечення економічної стабільності, детінізацію економіки, протидію економічній злочинності, правове регулювання діяльності спеціалізованих органів, використання економічного аналізу, цифрових технологій, штучного інтелекту та електронних доказів.

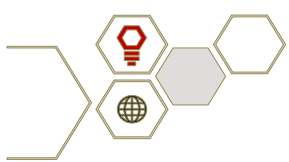

Нормативну основу дослідження становлять Закон України «Про віртуальні активи» [1], Національна економічна стратегія на період до 2030 року [2], а також офіційні дані Міністерства фінансів України щодо зовнішнього державного боргу [3]. Ці джерела відображають практичний вимір проблеми економічної безпеки: необхідність модернізації фінансової системи, розвитку цифрової економіки, зниження боргових ризиків та посилення державного контролю за ризиковими фінансовими операціями. Водночас зазначені нормативні й статистичні джерела не формують цілісного механізму протидії податковим ризикам та економічній злочинності, що зумовлює потребу в їх доктринальному осмисленні.

У працях В. Л. Гончарука [4] проблема економічної безпеки розглядається через призму детінізації економіки. Цей підхід є важливим, оскільки тіньова економіка безпосередньо пов'язана з податковими ризиками, ухиленням від оподаткування та легалізацією незаконно отриманих активів. Водночас такий підхід переважно зосереджений на фінансово-економічних і регуляторних аспектах, тоді як кримінально-процесуальні механізми виявлення та доказування економічних правопорушень потребують подальшого поглиблення.

Монографія О. В. Григоращенка [5] має більш прикладний кримінально-процесуальний характер, оскільки присвячена досудовому розслідуванню кримінальних проваджень про ухилення від сплати податків. Її значення полягає в розкритті процесуальних особливостей доказування податкових кримінальних правопорушень. Проте порівняно з працями, присвяченими економічній безпеці загалом, це дослідження має вужчий предмет і не повною мірою охоплює питання превентивного економічного аналізу, ризик-орієнтованого підходу та використання штучного інтелекту у виявленні латентних економічних злочинів.

Праця А. С. Довгополого та О. І. Плахотнюка [6] розширює проблематику до рівня глобальної економічної безпеки в умовах

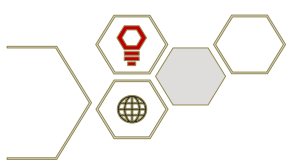

геополітичної нестабільності. На відміну від досліджень, зосереджених на податкових правопорушеннях або діяльності окремих правоохоронних органів, цей підхід дозволяє розглядати економічну безпеку як складову національної безпеки. Разом із тим у таких дослідженнях менш деталізованими залишаються процедурні питання виявлення, документування та розслідування конкретних економічних злочинів.

Важливе місце серед досліджень займає науково-практичний коментар до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [7]. Його цінність полягає в аналізі правового статусу БЕБ, функцій аналітичної та детективної діяльності, а також організаційних засад протидії економічним правопорушенням. Водночас навіть за наявності спеціального органу залишається невирішеним питання належного процесуального статусу детектива, гарантій його незалежності та ефективного використання результатів економічного аналізу у доказуванні.

Окремий блок становлять дослідження, присвячені цифровим доказам і сучасним інформаційним технологіям. І. Г. Каланча та Д. Б. Стемковський [8] аналізують судову практику використання доказів в електронній формі, тоді як Н. М. Сенченко та В. Ю. Чумаченко [14] звертаються до зарубіжного досвіду застосування електронних доказів у кримінальному провадженні. Порівняння цих підходів свідчить, що українська практика лише формується і потребує більшої юридичної визначеності, тоді як зарубіжний досвід демонструє потребу у стандартизації процедур збирання, збереження, перевірки та оцінки цифрової інформації. Критично важливим залишається питання допустимості таких доказів і гарантій захисту прав людини.

Праці Ю. І. Когута [9] та О. І. Кулик [11] присвячені блокчейн-технологіям, криптовалюті та правовому регулюванню ринку віртуальних активів. Їх значення полягає в тому, що вони актуалізують новий вимір економічної злочинності, пов'язаний із цифровими активами, кіберризиками та потенційним використанням криптовалют для легалізації незаконних

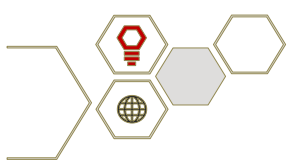

доходів. Водночас ці дослідження демонструють різні акценти: Когут більше зосереджується на ризиках і кібербезпеці, тоді як Кулик — на правовому регулюванні ринку віртуальних активів. Проблемним залишається узгодження цивільно-правового, фінансово-правового та кримінально-правового підходів до віртуальних активів.

Дослідження Т. В. Корнякової [10] щодо протидії зловживанням на ринках капіталу у кримінально-правовому вимірі доповнює зазначену проблематику, оскільки акцентує увагу на кримінально-правових механізмах реагування на фінансові зловживання. У порівнянні з працями про віртуальні активи, це дослідження орієнтоване не стільки на технологічну природу ризиків, скільки на кримінально-правову оцінку зловживань у фінансовій сфері. Однак воно також підтверджує необхідність комплексного поєднання фінансового моніторингу, економічного аналізу та кримінального переслідування.

Праця Л. В. Марценюк та С. М. Файфер [12] є важливою для розуміння цифровізації економічної безпеки. Автори обґрунтовують необхідність інтегрованої моделі економічної безпеки України в умовах цифровізації. На відміну від класичних підходів до економічного аналізу, представлених у працях Л. Я. Триньки, О. В. Липчанської [16] та N. Kshetry [19], цей підхід враховує нові цифрові інструменти, обробку великих масивів даних і можливості автоматизованого виявлення ризиків. Водночас традиційні праці з економічного аналізу залишаються методологічною основою для оцінки фінансово-економічних процесів, тоді як сучасні цифрові дослідження потребують більш чіткого правового оформлення результатів такого аналізу.

Колективна праця «Протидія white-collar crime» [13] має інтегративний характер і поєднує кримінологічний, кримінально-правовий та процесуальний аналіз економічної злочинності. Її перевагою є комплексне бачення «білокомірцевої злочинності» як явища, що поєднує корупційні, фінансові, податкові та службові правопорушення. Водночас подальшого розвитку

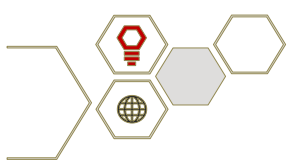

потребує питання практичного впровадження запропонованих підходів у діяльність БЕБ, антикорупційних органів та органів досудового розслідування.

Окремої уваги заслуговують праці, присвячені штучному інтелекту. В. В. Топчій [15] аналізує ШІ як інструмент оптимізації кримінального провадження з урахуванням правових, міжнародних та етичних аспектів, тоді як О. А. Федоренко, О. М. Стрільців та О. С. Тарасенко [17] ширше розглядають використання технологій ШІ у правоохоронній діяльності. Порівняння цих джерел дозволяє зробити висновок, що штучний інтелект має значний потенціал для виявлення латентних економічних злочинів, аналізу фінансових операцій і прогнозування ризиків. Водночас його використання потребує чіткого правового регулювання, прозорості алгоритмів, контролю з боку людини та недопущення порушення прав учасників кримінального провадження.

Дослідження М. Levi та Р. Reuter [18], присвячене зарубіжному досвіду організації антикорупційних інституцій, має значення для інституційного виміру проблеми. Воно дозволяє порівняти українську модель протидії економічній та корупційній злочинності з міжнародними підходами. Разом із тим адаптація зарубіжного досвіду потребує врахування українських правових реалій, зокрема особливостей функціонування БЕБ, НАБУ, ДБР, органів прокуратури та судової системи.

Отже, аналіз наведених джерел свідчить, що наукова література охоплює значне коло питань, пов'язаних з економічною безпекою, податковими ризиками, цифровізацією, діяльністю БЕБ, електронними доказами та штучним інтелектом. Водночас більшість досліджень має галузевий або фрагментарний характер: одні зосереджені на економічній безпеці та детінізації, інші — на досудовому розслідуванні, цифрових доказах, криптовалютах чи діяльності правоохоронних органів. Недостатньо розробленим залишається інтегративний підхід, який би поєднував економічний аналіз, управління податковими ризиками, кримінально-

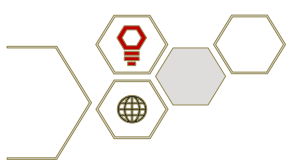
процесуальне доказування, цифрові технології та інституційні гарантії незалежності слідчих і детективів. Саме ця обставина визначає наукову новизну та практичну значущість подальшого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у сфері економічної безпеки, податкових правовідносин та протидії економічній злочинності, у сучасній науці відсутній цілісний підхід до розуміння податкових ризиків як системоутворюючого чинника економічної безпеки держави. Наявні дослідження, як правило, розглядають ці явища ізольовано: в межах макроекономічного аналізу, фінансового контролю або кримінально-правового реагування.

Недостатньо розробленою залишається наукова проблема інтеграції економічного аналізу податкових ризиків із кримінально-процесуальними механізмами їх виявлення, фіксації та доказування. Зокрема, відсутня узгоджена концепція використання результатів економічного аналізу, фінансового моніторингу, цифрових технологій і штучного інтелекту як належної доказової бази у кримінальному провадженні.

Крім того, невирішеними залишаються питання правового забезпечення ризик-орієнтованого підходу в діяльності Бюро економічної безпеки та інших правоохоронних органів, а також визначення процесуального статусу суб'єктів, які здійснюють аналітичну, детективну та оперативно-розшукову діяльність у сфері економіки.

Таким чином, ключовою невирішеною науковою проблемою є відсутність комплексної теоретико-правової моделі, яка б поєднувала механізми управління податковими ризиками, інструменти економічного аналізу та кримінально-процесуальне доказування в єдину систему забезпечення економічної безпеки держави. Саме вирішення цієї проблеми визначає напрям і наукову новизну даного дослідження.

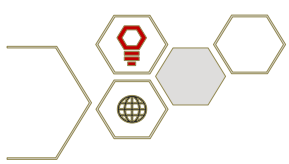

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-правове обґрунтування ролі податкових ризиків у системі забезпечення економічної безпеки держави та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів їх управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека держави є складною багаторівневою системою, що охоплює фінансові, правові, інституційні та інформаційні компоненти. У її структурі податкові ризики виступають одним із ключових дестабілізуючих чинників, оскільки безпосередньо впливають на наповнення бюджету, ефективність фіскальної політики та рівень економічної злочинності. Як справедливо зазначається в економічній літературі, економічна безпека формується через систему взаємопов'язаних інструментів контролю та аналізу економічних процесів [16].

У сучасних умовах податкові ризики набувають системного характеру, що обумовлено зростанням тіньової економіки, транснаціоналізацією фінансових потоків та цифровізацією господарських відносин. У працях, присвячених детінізації економіки, підкреслюється, що саме податкові порушення є одним із основних джерел формування тіньового сектору та економічної злочинності [4]. Водночас дослідження досудового розслідування податкових правопорушень демонструють, що ефективність протидії таким явищам значною мірою залежить від якості доказової бази та аналітичного супроводу кримінального провадження [5].

Особливого значення у цьому контексті набуває економічний аналіз як інструмент виявлення податкових ризиків. Його роль полягає не лише у фіксації фінансових показників, а у встановленні причинно-наслідкових зв'язків між економічними процесами та потенційними правопорушеннями. Як зазначають дослідники, сучасний економічний аналіз має інтегрувати фінансові, інформаційні та кібернетичні методи для виявлення ризиків економічної безпеки [16]. У свою чергу, розвиток цифровізації сприяє

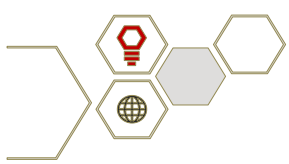
переходу до ризик-орієнтованих моделей аналізу, які базуються на обробці великих масивів даних та прогнозуванні [12].

Разом з тим, у правовому полі залишається невирішеною проблема процесуального статусу результатів економічного аналізу. Хоча діяльність Бюро економічної безпеки України передбачає активне використання аналітичних інструментів, чинне законодавство не визначає чітко можливості використання таких результатів як доказів у кримінальному провадженні [7]. Це створює розрив між аналітичною та процесуальною складовими забезпечення економічної безпеки.

Додаткові виклики пов'язані з розвитком цифрових фінансових інструментів, зокрема віртуальних активів. Законодавче врегулювання їх обігу [1] визначає загальні правові засади функціонування ринку, однак, як слушно зазначається у наукових дослідженнях, не забезпечує належного рівня правової визначеності щодо їх використання у сфері протидії економічній злочинності [11]. Зокрема, проблемним залишається питання правової природи віртуальних активів та можливості їх кваліфікації як предмета злочину. Дослідження ризиків блокчейн-технологій також вказують на їх потенціал для використання у схемах легалізації незаконних доходів [9].

Важливим напрямом розвитку є використання цифрових доказів у кримінальному процесі. У сучасній науковій літературі підкреслюється, що електронні докази стають ключовим джерелом інформації у справах про економічні правопорушення [8; 14]. Водночас відсутність уніфікованого підходу до їх класифікації, отримання та оцінки створює значні труднощі у правозастосовній практиці. Це підтверджує необхідність формування окремого інституту цифрових доказів у кримінальному процесі.

Окремого аналізу потребує впровадження технологій штучного інтелекту у сфері економічної безпеки. Як зазначають дослідники, штучний інтелект здатний значно підвищити ефективність виявлення економічних правопорушень шляхом автоматизованого аналізу фінансових операцій та

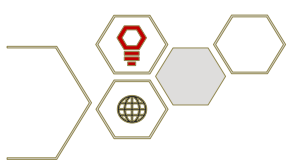

прогнозування ризиків [15; 17]. Водночас його застосування пов'язане з низкою правових та етичних проблем, зокрема щодо прозорості алгоритмів, відповідальності за прийняті рішення та дотримання прав людини. За даними N. Kshetri, використання блокчейн-технологій одночасно створює нові можливості для безпеки та нові ризики для фінансових систем [19].

Аналіз кримінально-правових аспектів протидії економічним правопорушенням також свідчить про необхідність комплексного підходу. Зокрема, дослідження у сфері протидії зловживанням на ринках капіталу підтверджують, що сучасна економічна злочинність має складний багаторівневий характер і потребує поєднання фінансового контролю, аналітичних інструментів та кримінально-правових заходів [10]. Аналогічні висновки містяться у працях, присвячених «білокомірцевій злочинності», де підкреслюється необхідність інтеграції різних правових механізмів протидії [13].

Водночас інституційний аспект забезпечення економічної безпеки залишається недостатньо ефективним. Дослідження зарубіжного досвіду показують, що ефективність антикорупційних та правоохоронних органів значною мірою залежить від їх незалежності, координації та чіткого розмежування повноважень [18]. У цьому контексті діяльність Бюро економічної безпеки України потребує подальшого вдосконалення, зокрема у частині інтеграції аналітичної та слідчої функцій.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що сучасні наукові підходи до забезпечення економічної безпеки розвиваються у кількох напрямках: економічного аналізу, кримінально-правового регулювання, цифровізації та інституційного розвитку. Однак вони залишаються недостатньо інтегрованими між собою. Відсутність єдиної теоретико-правової моделі, яка б поєднувала управління податковими ризиками, економічний аналіз та кримінально-процесуальне доказування, знижує ефективність протидії економічній злочинності.

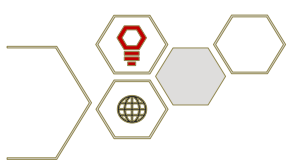

У зв'язку з цим актуальним є формування комплексного підходу до забезпечення економічної безпеки держави, який передбачає системну інтеграцію економічних, правових та інформаційних інструментів. Такий підхід має базуватися на взаємодії кількох функціональних підсистем, кожна з яких виконує окрему, але взаємопов'язану роль у процесі управління податковими ризиками.

По-перше, економічна складова комплексного підходу передбачає впровадження ризик-орієнтованого аналізу фінансово-господарської діяльності. Йдеться про використання методів економічного аналізу, фінансового моніторингу та моделювання для виявлення аномальних операцій, оцінки ймовірності податкових правопорушень і прогнозування загроз економічній безпеці. Як зазначається у сучасних дослідженнях, ефективність такого підходу значно зростає за умов використання цифрових технологій та обробки великих масивів даних [12; 16].

По-друге, правова складова полягає у створенні узгодженої нормативної бази, яка забезпечує трансформацію результатів економічного аналізу в юридично значущу інформацію. Це передбачає, з одного боку, удосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства у частині визначення джерел доказів і умов їх допустимості, а з іншого — закріплення правових механізмів використання даних фінансового моніторингу, аналітичних висновків та цифрових доказів у кримінальному провадженні [5; 8; 14]. Особливого значення набуває формування єдиного підходу до доказування у справах про економічні правопорушення, що потребує розвитку інституту доказового права.

По-третє, інформаційна складова комплексного підходу пов'язана з використанням сучасних інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту, автоматизованих систем аналізу даних та цифрових платформ. Їх застосування дозволяє підвищити швидкість обробки інформації, виявляти приховані закономірності у фінансових потоках і забезпечувати більш

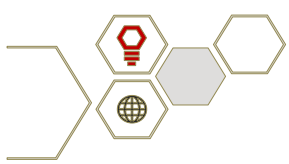
ефективне реагування на ризики [15; 17]. Водночас, як підкреслюється у науковій літературі, використання таких технологій потребує чіткого правового регулювання, що гарантує прозорість алгоритмів, достовірність результатів і дотримання прав людини.

Важливим елементом комплексного підходу є інституційна інтеграція діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки. Йдеться про узгодження функцій аналітичних, контрольних і правоохоронних органів, зокрема Бюро економічної безпеки України, податкових органів, органів фінансового моніторингу та антикорупційних інституцій. Як зазначають М. Levi та Р. Reuter, фінансові злочини та відмивання доходів мають складну транснаціональну природу і потребують інтеграції фінансового контролю та правоохоронних механізмів [18].

Окремого значення набуває інтеграція зазначених складових у межах єдиної концепції протидії економічній злочинності. Така інтеграція має забезпечувати безперервний зв'язок між етапами виявлення ризиків, їх аналітичної оцінки та процесуального оформлення результатів. Саме відсутність такого зв'язку, як свідчить аналіз, є однією з ключових причин низької ефективності протидії економічним правопорушенням.

Отже, комплексний підхід до забезпечення економічної безпеки держави має розглядатися як інтегративна модель, що поєднує економічні методи аналізу, правові механізми регулювання та інформаційні технології в єдину систему. Його реалізація дозволить підвищити ефективність управління податковими ризиками, забезпечити належний рівень доказування у кримінальних провадженнях та зміцнити інституційні засади протидії економічній злочинності.

Крім того, в забезпеченні економічної безпеки держави та протидії економічній злочинності важливого значення набувають питання зміцнення статусу співробітників БЕБ. Детективи, співробітники оперативних підрозділів, аналітики, експерти та ревізори мають отримати підвищений

ступінь захисту.

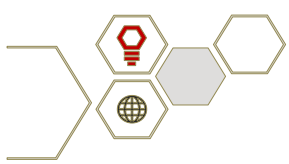
По-перше, у законі має бути закладено правило, згідно якого не підлягали б допиту як свідки особи, які з причини своїх професійних обов'язків не мають права називати джерело або характер своєї поінформованості за фактами, що мають значення для справи.

По-друге, відносно детективів, співробітників оперативних підрозділів варто встановити правило, що вони не несуть відповідальності за шкоду, завдану діями в умовах підвищеного професійного ризику, якщо при цьому не були допущені зловживання владою, які спричинили настання тяжких наслідків.

По-третє, детективи, співробітники оперативних підрозділів, аналітики, експерти, ревізори та слідчі мають щонайменше отримати підвищений ступінь захисту – рішення про відкриття кримінального провадження відносно даних осіб, а також щодо повідомлення їм про підозру має приймати виключно прокурор області чи прокурор вищого рівня. Більш того, варто опрацювати пропозиції щодо надання слідчому та детективу статусу захисту при застосуванні інституту затримання чи арешту, яким володіють судді. [13] Першочерговими завданнями реалізації стратегічного курсу на забезпечення економічної безпеки держави є невідкладне виконання таких стратегічних засад, як демонополізація, деофшоризація, одержавлення об'єктів енергетичної безпеки, розмежування бізнесу і влади та усунення корупційних ризиків.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що податкові ризики доцільно розглядати не лише як елемент фіскальної політики, а як системоутворюючий чинник економічної безпеки держави, який впливає на рівень тінізації економіки, характер економічної злочинності та ефективність діяльності правоохоронних органів.

Обґрунтовано, що існуючі наукові підходи характеризуються фрагментарністю та не забезпечують належної інтеграції економічного

аналізу, кримінально-правових механізмів і сучасних інформаційних технологій. Це зумовлює розрив між процесами виявлення податкових ризиків і їх процесуальним оформленням у кримінальному провадженні, що знижує ефективність протидії економічній злочинності.

Узагальненим результатом дослідження є формування комплексної моделі забезпечення економічної безпеки, яка базується на поєднанні: економічного аналізу (як інструменту виявлення ризиків), правових механізмів (як засобу їх процесуалізації), та інформаційних технологій (як інструменту підвищення ефективності аналізу та доказування).

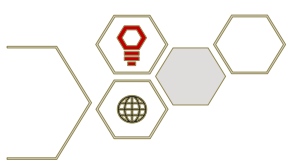
Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для:

- удосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства у частині доказування;
- розвитку правового регулювання цифрових доказів;
- підвищення ефективності діяльності Бюро економічної безпеки України на основі ризик-орієнтованого підходу.

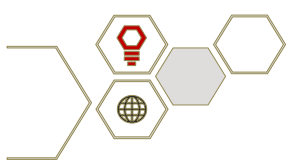
Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням спеціалізованих правових механізмів використання результатів економічного аналізу та штучного інтелекту в кримінальному процесі, а також із формуванням єдиної концепції доказового права у сфері економічних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX // Відомості Верховної Ради України. 2023. № 15. Ст. 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
2. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#Text>

3. Зовнішній державний борг України // Міністерство фінансів України.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/>
4. Гончарук В. Л. Правове регулювання детінізації економіки в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки : монографія. Київ : Алерта, 2025. 344 с. ISBN 978-617-566-940-2
5. Григоращенко О. В. Досудове розслідування кримінальних проваджень про ухилення від сплати податків: теорія та практика : монографія / за ред. Корнієнка М.В. Одеса: Юридика, 2025. 396 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/31063>
6. Довгополий А. С., Плахотнюк О. І. Глобальна економічна безпека в умовах геополітичної нестабільності: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 268 с. ISBN 978-966-667-906-5
7. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» : наук.-практ. коментар / В. М. Тертишник та ін. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2025. 352 с. ISBN 978-617-566-722-4
8. Каланча І. Г., Стемковський Д. Б. Використання доказів, що мають електронну форму в кримінальному процесі України: судова практика // Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. С. 1001–1008. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.148>
9. Когут Ю. І. Технології блокчейн та криптовалюта: ризики та кібербезпека. Київ : Дакор, 2022. 316 с. ISBN: 978-617-8066-23-9
10. Корнякова Т. В. Актуальні проблеми протидії зловживанням на ринках капіталу у кримінально-правовому вимірі // Український політико-правовий дискурс. 2026. № 21. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19447262>
11. Кулик О. І. Правове регулювання ринку віртуальних активів в Україні монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2026. 552 с. ISBN 978-966-667-940-9
12. Марценюк Л. В., Файфер С. М. Розробка інтегрованої моделі економічної безпеки України в умовах цифровізації // Ефективна економіка.

2025. № 8. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.35>

13. Протидія white-collar crime: інтегративний аналіз, коментар законодавства та пошук шляхів його удосконалення / за ред. В. М. Тертишника. Київ : Алерта, 2021. 345 с. ISBN 978-617-566-663-0

14. Сенченко Н. М., Чумаченко В. Ю. Електронні докази у кримінальному провадженні: досвід реалізації у зарубіжних країнах // Академічні візії. 2025. № 42. С. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15395747>

15. Топчій В. В. Штучний інтелект як інструмент оптимізації кримінального провадження: правові, міжнародні та етичні аспекти застосування // Ірпінський юридичний часопис. 2025. № 3 (20). С. 252–259. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154.3\(20\).2025.252-259](https://doi.org/10.33244/2617-4154.3(20).2025.252-259)

16. Федоренко О. А., Стрільців О. М., Тарасенко О. С. Використання технологій штучного інтелекту у правоохоронній діяльності. Київ : НАВС, 2022. 1052 с.

17. Цимбал П. В., Манзюк О. І. Зарубіжний досвід організації інституцій у сфері антикорупційної діяльності // Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 32–34. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/6>

18. Levi M., Reuter P. Money laundering // *Crime and Justice*. 2006. Vol. 34. P. 289–375. DOI: <https://doi.org/10.1086/501508>

19. Blockchain's roles in strengthening cybersecurity and protecting privacy // *Telecommunications Policy*. 2017. Vol. 41, Issue 10. P. 1027–1038. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2017.09.003>